

«Ο ρόλος των μαθητών στην σύνταξη και εφαρμογή Σχολικών Κανονισμών»

Ανοικτή Συζήτηση στην Θεσσαλονίκη 15.3.2009

Σύνοψη των κυριότερων απόψεων και προτάσεων των μαθητών

Η Ανοικτή Συζήτηση διοργανώθηκε στην Θεσσαλονίκη από τον Συνήγορο του Παιδιού σε συνεργασία με την Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης, τις Διευθύνσεις Β/θμιας Εκπαίδευσης Δυτικής και Ανατολικής Θεσσαλονίκης και τα Γραφεία Αγωγής Υγείας του Νομού. Σε αυτήν συμμετείχαν περίπου 130 μαθητές από 60 γυμνάσια και λύκεια, μεταξύ των οποίων και 20 μέλη της Ομάδας Εφήβων Συμβούλων του Συνηγόρου του Παιδιού.

Στο παρακάτω κείμενο περιλαμβάνονται απόψεις και προτάσεις που αναφέρθηκαν από μαθητές στην συνάντηση. Προς το παρόν ο Συνήγορος του Παιδιού δεν εκφράζει άποψη για το περιεχόμενό τους. Σε ορισμένες περιπτώσεις, που διατυπώθηκαν διαφορετικές προτάσεις για στα ίδια θέματα, εδώ παρουσιάζεται η σύνθεσή τους. Μετά την απομαγνητοφώνηση των παρεμβάσεων των μαθητών, θα ακολουθήσει περαιτέρω επεξεργασία των απόψεών τους προκειμένου να διατυπωθούν συγκεκριμένες προτάσεις εκ μέρους του Συνηγόρου του Παιδιού.

1. Γενικά για το Σχολικό Κανονισμό

- Ο σχολικός κανονισμός είναι κάτι σαν το τοπικό Σύνταγμα κάθε σχολικής μονάδας! Πρέπει να συντάσσεται ύστερα από διάλογο, ώστε να έχει γενική αποδοχή, να γνωστοποιείται σε όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας και να αναρτάται σε δημόσιο χώρο για τη διαρκή ενημέρωση όλων.

- Δυστυχώς μέχρι σήμερα στα περισσότερα σχολεία ο κανονισμός δεν είναι γνωστός στους μαθητές -σε ορισμένα μάλιστα μπορεί και να μην υπάρχει-, ούτε προκύπτει ή εφαρμόζεται με την δική τους συμβολή.

- Ο σχολικός κανονισμός δεν πρέπει να περιλαμβάνει μόνο υποχρεώσεις αλλά και δικαιώματα των μαθητών. Πρέπει να αναφέρεται επίσης στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των καθηγητών.

- Ο σχολικός κανονισμός πρέπει να εισάγει στη λειτουργία του σχολείου τις αρχές της δημοκρατίας, του αλληλοσεβασμού, της επικοινωνίας, της ισότητας, της συμμετοχής, της ανεκτικότητας, της αλληλεγγύης και της συνεργασίας για την εφαρμογή των κανόνων. Θα πρέπει να μας εμπνέει για την φροντίδα της καλής λειτουργίας του σχολείου, αλλά και των καθημερινών σχέσεων μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών. Να λειτουργεί περισσότερο προληπτικά παρά κατασταλτικά. Να συνδυάζεται με ένα κατάλληλο κλίμα στο σχολείο που δημιουργείται από την διεύθυνση και υποστηρίζεται από όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας.

- Οι μαθητές ζητούν καθαρούς κανόνες στα σχολεία. Δεν έχουν αντίρρηση για την αυστηρότητα, αρκεί αυτή να πηγάζει και νομιμοποιείται μέσα από δημοκρατικές διαδικασίες. Η αντίρρηση των μαθητών αφορά την αυταρχικότητα και την επιβολή της πειθαρχίας χωρίς διάλογο, χωρίς προγενέστερη ενημέρωση και νόμιμη αιτία.

- Στο ξεκίνημα κάθε σχολικής χρονιάς θα πρέπει να διεξάγονται συζητήσεις σε όλες τις τάξεις σχετικά με το περιεχόμενο του σχολικού κανονισμού και με τις πιθανές αλλαγές του, και να γίνεται ενημέρωση των μαθητών για τις αρχές λειτουργίας των μαθητικών κοινοτήτων. Οι εκπρόσωποι που εκλέγουν οι μαθητές πρέπει να συμμετέχουν στον διάλογο μαζί με τους εκπαιδευτικούς και τους εκπροσώπους των γονέων σχετικά με το περιεχόμενο του σχολικού κανονισμού.

- Όταν οι μαθητές διαφωνούν με τους καθηγητές για το περιεχόμενο του σχολικού κανονισμού θα πρέπει να υπάρχει δυνατότητα ανοικτού διαλόγου και αμοιβαίας συναίνεσης πριν καταλήξει η διεύθυνση στο περιεχόμενο του.

- Οι βασικές αρχές σχολικού κανονισμού που έχουν εκδοθεί από το Υπουργείο Παιδείας (2002) είναι γενικές και πολύπλοκες. Γι' αυτό χρειάζεται σε κάθε σχολείο να αποφασίζεται συγκεκριμένα το περιεχόμενο του σχολικού κανονισμού, και να διατυπώνεται με τρόπο προσιτό, φιλικό και κατανοητό.

- Ο σχολικός κανονισμός πρέπει να μπορεί να αναθεωρείται, ακολουθώντας και τις αλλαγές αναγκών και αντιλήψεων στην κοινωνία και τις ιδιαιτερότητες και προτεραιότητες κάθε σχολικής μονάδας.

- Οι μαθητές ζητούν από τους εκπαιδευτικούς να είναι και οι ίδιοι συνεπείς στην τήρηση κανόνων που αφορούν όλους και να δίνουν το παράδειγμα με τη συμπεριφορά τους. Καθηγητές που καπνίζουν στους διαδρόμους του σχολείου και που απαντούν το κινητό τους τηλέφωνο στην τάξη, χωρίς να έχει υπάρξει προηγουμένως ενημέρωση των μαθητών για τον συγκεκριμένο σοβαρό λόγο που επιβάλλει την παρέκκλιση από τον κανόνα, δίνουν το κακό παράδειγμα και δεν βοηθούν καθόλου στην ανάπτυξη του αλληλοσεβασμού.

2. Μαθητικά Συμβούλια

- Δυστυχώς η κοινή διαπίστωση είναι ότι ο ρόλος των μαθητικών συμβουλίων έχει απαξιωθεί στη συνείδηση των εκπαιδευτικών και των μαθητών και η εκλογή εκπροσώπων γίνεται χωρίς επίγνωση της σοβαρής αποστολής τους για την συμβολή στην καθημερινή βελτίωση των συνθηκών λειτουργίας των σχολείων και την αντιμετώπιση των όποιων προβλημάτων τους.

- Οι συνελεύσεις των μαθητικών συμβουλίων πολλές φορές δεν γίνονται στην προβλεπόμενη από το νόμο τακτικότητα ή με την υπευθυνότητα που απαιτείται, ενώ δεν υποστηρίζονται από τους εκπαιδευτικούς, έτσι ώστε να καταλήγουν σε χρήσιμες προτάσεις και αποφάσεις.

- Είναι σκόπιμο οι διευθυντές των σχολείων να καλούν τακτικά τα 15μελή συμβούλια μαθητών και τα 5μελή συμβούλια των τάξεων για να ακούν τις απόψεις τους και να τους ζητούν την συμβολή τους στην λειτουργία των σχολείων. Είναι επίσης επιθυμητό το σχολείο να εκπαιδεύει από μικρή ηλικία τους μαθητές στις αρχές της δημοκρατίας και στο πώς μπορούν να λειτουργούν οι γενικές συνελεύσεις με δημοκρατικό τρόπο.

- Θα πρέπει να βρεθεί τρόπος ώστε στα 15μελή συμβούλια να εκπροσωπούνται μαθητές από όλες τις τάξεις (είτε με εκπαίδευση των μαθητών στην αξία της εκπροσώπησης συμμαθητών τους, είτε με προβλεπόμενη ποσόστωση στο συμβούλιο).

3. Διάλογος στο σχολείο

- Στα σχολεία είναι καλό να καθιερωθούν τακτικές ώρες διαλόγου και επικοινωνίας για θέματα που απασχολούν τους μαθητές στην καθημερινότητά τους. Να υπάρχει δυνατότητα να προσκαλούνται ειδικοί επιστήμονες ή απλοί πολίτες και να κουβεντιάζουν με τους μαθητές. Για μαθητές που αντιμετωπίζουν προσωπικά προβλήματα θα πρέπει να δίνεται δυνατότητα επικοινωνίας με ψυχολόγους ή άλλους ειδικούς.

4. Εμφάνιση

- Η εμφάνιση των μαθητών θα πρέπει να αντιμετωπίζεται με ιδιαίτερο σεβασμό στην ιδιαιτερότητα τους λόγω ηλικίας, προέλευσης, οικογενειακής κατάστασης κλπ και με παιδαγωγική ευαισθησία. Δεν μπορεί να γίνονται δημόσια επικριτικά σχόλια για την εμφάνιση μαθητών, σε περίπτωση δε που εκτιμάται από τους εκπαιδευτικούς ότι μαθητής παρεκκλίνει από τους κανόνες ευπρέπειας πρέπει να γίνεται σύσταση, αλλά και συζήτηση με τους εκπροσώπους των μαθητών. Επειδή δεν υπάρχουν αντικειμενικά κριτήρια για να προσδιοριστούν οι έννοιες της ευπρέπειας και της κοσμιότητας, θα πρέπει να γίνεται διαρκής διάλογος και επικοινωνία στα σχολεία, προκειμένου να αντιμετωπίζονται τα θέματα που προκύπτουν σχετικά με την εμφάνιση με παιδαγωγικούς τρόπους και όχι με επιβολή ποινών.

5. Προσέλευση - αποχώρηση

- Η προσέλευση των μαθητών στο σχολείο και η αποχώρηση από αυτό θα πρέπει να είναι σύμφωνη με το προβλεπόμενο ωράριο. Ωστόσο χρειάζεται να υπάρχει επιείκεια στις περιπτώσεις των σχολείων που βρίσκονται σε απομακρυσμένες περιοχές ή που εξυπηρετούν μαθητές που μετακινούνται από μακριά ή με δημόσιες συγκοινωνίες.

6. Πρωινή προσευχή - εκκλησιασμός

- Τα θέματα της πρωινής προσευχής και του εκκλησιασμού πρέπει να συζητούνται με σεβασμό στις θρησκευτικές ανάγκες αλλά και πεποιθήσεις των μαθητών. Επίσης, δεδομένου του δικαιώματος κάθε ανηλικού να έχει τις δικές του θρησκευτικές πεποιθήσεις και να επιλέγει σε ποιες λατρευτικές εκδηλώσεις θα συμμετέχει, πρέπει να αποφασίζεται με προσοχή και ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες του σχολείου και τη διαπολιτισμική σύνθεση του συγκεκριμένου μαθητικού πληθυσμού, η υποχρεωτικότητα ή μη της πρωινής προσευχής και του εκκλησιασμού.

7. Πολιτιστικές δραστηριότητες, εκδηλώσεις και εκδρομές

- Η ελεύθερη έκφραση των μαθητών, η ενίσχυση ομαδικών πολιτιστικών καλλιτεχνικών και αθλητικών δραστηριοτήτων και η παρότρυνση της ομαδοσυνεργατικής μέσα και έξω από την μαθησιακή διαδικασία μπορούν να βοηθήσουν την καλύτερη σχέση των μαθητών με το σχολείο. Το θέατρο, οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες, οι σχολικές εφημερίδες, οι ηλεκτρονικές σελίδες των σχολείων χρειάζεται να ενισχύονται διαρκώς, καθώς μπορούν να τραβήξουν το ενδιαφέρον των μαθητών, αλλά να βοηθήσουν και την άσκηση των δεξιοτήτων τους και την προσέλκυση του ενδιαφέροντός τους. Η διακίνηση ιδεών όπως και εντύπων που δεν έχουν προσβλητικό ή ρατσιστικό περιεχόμενο, πρέπει να είναι ελεύθερη.

- Η συμμετοχή των μαθητών στις δραστηριότητες του σχολείου, που διεξάγονται εκτός σχολικού προγράμματος, προτάθηκε να είναι προαιρετική.

- Προτάθηκε επίσης να είναι προαιρετική και η συμμετοχή τους σε παρελάσεις ή άλλες δημόσιες εκδηλώσεις εκτός σχολείου.

- Οι σχολικές εκδρομές αποτελούν απαραίτητο στοιχείο για την υγιή ανάπτυξη και την ενεργή εκπαιδευτική συμμετοχή των μαθητών. Οι μαθητές επιθυμούν να έχουν λόγο στον σχεδιασμό και την επιλογή του περιεχομένου, του προγράμματος και των συνοδών των εκδρομών. Οι καθηγητές που λαμβάνουν τις τελικές αποφάσεις, θα πρέπει να συζητούν με τους μαθητές και να λαμβάνουν υπόψη τους τις απόψεις και τις προτάσεις των μαθητών.

- Προτάθηκε να δημιουργούνται στα σχολεία περιβαλλοντικές ομάδες που να φροντίζουν για την φροντίδα του περιβάλλοντος του σχολείου, αλλά να αναλαμβάνουν δράσεις στην κοινότητα.

8. Σχολικές εγκαταστάσεις και υποδομές

- Τα σχολικά κτίρια χρειάζεται να αποκτήσουν περισσότερο χρώμα, να έχουν αναρτημένες εργασίες των μαθητών και οι μαθητές να μπορούν να συμβάλλουν στην καλλιτεχνική τους φροντίδα. Θα πρέπει να δίνεται δυνατότητα να φυλάσσονται στις τάξεις προσωπικά είδη των μαθητών (βιβλία, εκπαιδευτικά εργαλεία κ.ά.).

- Ο σχολικός κανονισμός θα πρέπει να προβλέπει τη δυνατότητα των μαθητών να συμβάλλουν στην διαμόρφωση και βελτίωση των σχολικών εγκαταστάσεων και υποδομών. Θέματα όπως η ακαταλληλότητα αιθουσών, η έλλειψη εργαστηρίων ή βιβλιοθηκών, ο συνωστισμός στους διαδρόμους και η πρόκληση ατυχημάτων, οι ελλείψεις προβλέψεων για την πρόσβαση των μαθητών και γονέων με αναπηρία, κ.λπ. θα πρέπει να αντιμετωπίζονται άμεσα, λαμβάνοντας υπόψη και τις προτάσεις των μαθητών.

- Αίθουσα βιβλιοθήκης θα πρέπει να υπάρχει σε κάθε σχολείο, εξοπλισμένη με Η/Υ και με δυνατότητα χρήσης της στην διάρκεια της ημέρας (σε διαλείμματα ή σε άλλες περιπτώσεις που οι μαθητές δεν απασχολούνται σε μαθήματα).

- Κάμερες δεν θα πρέπει να τοποθετούνται στα προαύλια και στους εσωτερικούς χώρους του σχολείου. Σε περίπτωση που κρίνεται απαραίτητο αυτό από το σχολικό συμβούλιο για την προστασία από κλοπές ή βανδαλισμούς, θα πρέπει να υπάρχει εξασφάλιση ότι δεν λειτουργούν τις ώρες λειτουργίας του σχολείου.

9. Κινητά τηλέφωνα

Η χρήση των κινητών τηλεφώνων την ώρα του μαθήματος πρέπει να απαγορεύεται αυστηρά και να τηρείται αυτή η απαγόρευση από όλους. Σε περιπτώσεις παραβίασης του κανόνα αυτού, ύστερα μάλιστα από προειδοποίηση, δεν πρέπει να επιβάλλεται η παρακράτηση του κινητού από το σχολείο. Η ενδεχόμενη απομάκρυνσή του από τον μαθητή που κάνει χρήση του στο μάθημα, θα πρέπει να συνδυάζεται με την επιβολή της προβλεπόμενης κύρωσης και παράδοσής του στον μαθητή ή τον κηδεμόνα του. Πάντως, απαραίτητη είναι η ενημέρωση και ο διάλογος στους μαθητές σχετικά με την κακή χρήση των κινητών και την παραβίαση δικαιωμάτων (προσωπικότητας, προσωπικών δεδομένων των απεικονιζόμενων, κλπ).

Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να τηρούν επίσης την απαγόρευση χρήσης κινητών την ώρα των μαθημάτων, και να αποτελούν παράδειγμα για τους μαθητές τους.

10. Κάπνισμα

Το κάπνισμα δεν θα πρέπει να επιτρέπεται σε δημόσιους χώρους του σχολείου, ούτε από μαθητές ούτε από εκπαιδευτικούς. Επειδή για το θέμα αυτό υπάρχουν διαφορετικές απόψεις μεγαλύτερων σε ηλικία μαθητών, που υποστηρίζουν ότι πρέπει να επιτρέπεται το κάπνισμα σε επιλεγμένους προαύλιους χώρους, εφόσον υπάρχει η σύμφωνη γνώμη των γονέων τους, χρειάζεται να προηγείται εκτεταμένη συζήτηση και δέσμευση όλων των μερών για την τήρηση των αποφάσεων που λαμβάνονται.

11. Διακρίσεις και ενσωμάτωση αλλοδαπών

- Κάθε σχολείο θα πρέπει να λαμβάνει μέτρα για την ισότιμη ενσωμάτωση των αλλοδαπών, την αποφυγή των διακρίσεων, την ενίσχυση του δικαιώματος στην διαφορετικότητα και την δημιουργία ευκαιριών έκφρασης και επικοινωνίας ανάλογα με τα πολιτισμικά στοιχεία που φέρει ο κάθε μαθητής.

- Ο στιγματισμός των μαθητών εκ μέρους των καθηγητών, είτε για λόγους συμπεριφοράς είτε για λόγους απόδοσης (καλοί – κακοί μαθητές) δεν διευκολύνει το κλίμα συνεργασίας και συνεννόησης στο σχολείο και θα πρέπει να αποφεύγεται.

12. Κυρώσεις / ποινές

- Οι ποινές που προβλέπονται για τους μαθητές που παραβιάζουν τους κανόνες θα πρέπει να είναι ανάλογες των πράξεων και της εν γένει συμπεριφοράς των μαθητών. Θα πρέπει επίσης να επιβάλλονται εφόσον έχουν προηγηθεί προειδοποιήσεις και εφόσον υπάρχουν σαφείς προβλέψεις για συγκεκριμένες πράξεις αλλά και δυνατότητα κλιμάκωσης των ποινών.

- Τα σχολεία είναι καλό να μπορούν να προβλέπουν και άλλες μεθόδους αντιμετώπισης της παραβίασης κανόνων και της πρόκλησης φθορών, όπως η αποκατάσταση των ζημιών από τους ίδιους τους μαθητές ή η δυνατότητα προσφοράς κοινωφελούς εργασίας στο σχολείο. Σκόπιμο είναι επίσης να ζητιέται και η γνώμη των εκπροσώπων των μαθητών πριν την επιβολή σοβαρών κυρώσεων, γιατί σε ορισμένες περιπτώσεις οι μαθητές μπορεί να έχουν άλλες προτάσεις που μπορούν να αποτρέψουν πιο αποτελεσματικά την επανάληψη των παραβάσεων.

- Είναι πολύ σημαντικό για τους μαθητές η επιβολή ποινών να μην συνδυάζεται με την προσβολή της αξιοπρέπειας ούτε με την δημόσια διαπόμπευση των προσώπων στα οποία επιβάλλονται κυρώσεις. Οι επιπληξίες είναι σκόπιμο να γίνονται κατ' αρχήν κατ' ιδίαν και μετά –εφόσον δεν υπάρχει συμμόρφωση– δημόσια, και πάντοτε με σεβασμό στην προσωπικότητα των μαθητών.

- Οι προβλεπόμενες κυρώσεις δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται ως απειλές ή μέσα εκφοβισμού, αλλά ως συμφωνημένες συνέπειες μέσω του κανονισμού, που επιβάλλονται προκειμένου να εξασφαλιστεί η λειτουργικότητα του σχολείου.

- Δεν μπορεί να επιβάλλεται ως ποινή η μείωση της βαθμολογίας σε μαθήματα (δηλαδή της αξιολόγησης της απόδοσης), εξαιτίας πειθαρχικών παραπτωμάτων ενός μαθητή, ούτε να χρησιμοποιείται αυτό ως απειλή.

- Δεν θα πρέπει να επιβάλλονται κυρώσεις χωρίς διάλογο, χωρίς προγενέστερη επεξήγηση του σκοπού της επιβολής τους και χωρίς παράλληλα παιδαγωγικά μέτρα, προκειμένου να αποτραπεί η επανάληψη της παράβασης.

- Ειδικότερα στις περιπτώσεις επιβολής της ποινής της ωριαίας αποβολής, η οποία δεν θα πρέπει να επιβάλλεται καταχρηστικά –όπως συμβαίνει πολύ συχνά στα σχολεία– πρέπει να είναι ξεκάθαρο τι προβλέπεται για τον μαθητή, και να έχει εκπαιδευτική

χρησιμότητα, δηλαδή παραμονή στην τάξη ή ένταξη σε κάποια άλλη διαδικασία (π.χ. μελέτη στην βιβλιοθήκη).

13. Έκφραση παραπόνων

- Σε κάθε σχολείο θα πρέπει να προβλέπεται τρόπος έκφρασης και διαδικασία συζήτησης παραπόνων για ζητήματα μη εφαρμογής του σχολικού κανονισμού ή για απαράδεκτες συμπεριφορές εκπαιδευτικών ή μαθητών.

14. Άλλα θέματα

Οι μαθητές επιθυμούν να εκφράζουν τη γνώμη τους και σε άλλα θέματα, τα οποία δεν περιλαμβάνονται στο άμεσο αντικείμενο των σχολικών κανονισμών, όπως είναι η αξιολόγηση των βιβλίων και των χρησιμοποιούμενων παιδαγωγικών μεθόδων. Τα ζητήματα αυτά θα μπορούσε τουλάχιστον να αποτελούν αντικείμενο συζήτησης και προτάσεων που απευθύνουν οι μαθητές προς το Υπουργείο Παιδείας, μέσω της διεύθυνσης των σχολείων τους. Οι μαθητές επίσης επιθυμούν να βρεθεί τρόπος να συμμετέχουν και στην αξιολόγηση των εκπαιδευτικών τους.

Τέλος, τονίστηκε από τους συμμετέχοντες ότι: Η συμμετοχή των μαθητών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων στο σχολείο βοηθάει στην απόκτηση ευθύνης, ωριμότητας και στην κοινωνική τους ευαισθητοποίηση, ώστε αφενός να γίνονται υπεύθυνοι για την τήρηση του κανονισμού ο οποίος προέκυψε με συμμετοχικές διαδικασίες, αφετέρου να εκπαιδεύονται για την ουσιαστική και υπεύθυνη συμμετοχή τους στα κοινά ως πολίτες της χώρας.